

III.

ТЕМАТИЧНИЙ БЛОК
Новий міжнародний проєкт: створення бази даних термінів термінознавства
ТЕМАТИЧЕСКИЙ БЛОК
Новый международный проект: создание базы данных терминов терминоведения
THEMATIC CLUSTER
of New International Project: Creation of a Database of Terminology Terms

СЛОВНИК ТЕРМІНІВ ТЕРМІНОЗНАВСТВА: МАКРО- ТА МІКРОСТРУКТУРА

Вікторія ІВАЩЕНКО
(Київ, Україна)

Ідеться про засади створення багатомовного *Словника термінів термінознавства*, над яким із 2019 року працюють члени Термінологічної комісії при Міжнародному комітеті славистів. Проаналізовано одномовні словники термінознавчих термінів Б. Бессе, Б. Нквенті-Азеха, Дж. Сагера (1997), С.В. Гриньова (2000), словник термінолога Г.Г. Самбурової (1990), словник термінознавчої термінології за редакцією Ю. Люкшина (2005). Визначено класифікаційний статус і формат пропонованого для укладання словника, розроблено його концепцію, сформульовано мету, завдання, описано макро- та мікроструктуру, основні етапи роботи, покрокове укладання зведеного реєстру, принципи добору термінологічних еквівалентів та поняттєвої ідентифікації різними мовами. Наведено приклади різних типів словникових статей та матриці укладання словникової статті терміна *terminology* за фіксованою структурою.

Ключові слова: термін, термінознавство, термінологічний словник, мікроструктура словника, макроструктура словника.

© Вікторія ІВАЩЕНКО, 2019

GLOSSARY OF TERMINOLOGY TERMS: MACRO- AND MICROSTRUCTURE

Victoria IVASHCHENKO
(Kyiv, Ukraine)

The paper presents the principles of creating a multilingual *Glossary of Terminology Terms* at which the members of the Terminology Commission under International Committee of Slavonic Scholars have been working since 2019. The monolingual dictionaries in the domain of terminology studies composed by B. Bessé, B. Nkwenti-Azeh, J. Sager (1997), S.V. Grinev (2000), the dictionary of a terminologist by G.G. Samburova (1990), the glossary of terminology terms edited by Yu. Lyukshin (2005) have been analysed. The classification status and format of the dictionary proposed for compilation are determined, its concept is developed, the purpose and tasks are defined, macro- and microstructure, main stages of work, step-by-step compilation of consolidated register, principles of selecting terminological equivalents and conceptual identification in different languages are described. Examples of different types of the dictionary entries and the matrix of compiling the dictionary entry of the term *terminology* according to a fixed structure are given.

Key words: term, terminology, glossary, dictionary microstructure, dictionary macrostructure.

Вступ

Однією з ознак інституціоналізації будь-якої сфери людського знання є кодифікація її термінологічно-поняттєвого апарату в спеціальних галузевих словниках. Не оминув цей процес і сучасне термінознавство як самостійну міждисциплінарну галузь наукових досліджень. Словників, які засвідчують сформованість термінознавчої предметної сфери, а відтак фіксують власне терміни термінознавства, не так вже й багато. З-поміж укладених сьогодні можна назвати такі:

- (1) Самбурова, Г.Г. *Приложение. Словарь термиолога: основные понятия и термины теории и практики упорядочения специальной терминологии* (Самбурова 1990);
- (2) Bessé, B., Nkwenti-Azeh, B. & Sager, J. *Glossary of terms used in terminology* (Bessé, Nkwenti-Azeh & Sager 1997);
- (3) Гринев, С.В. *Исторический систематизированный словарь терминов терминоведения* (Гринев 2000);
- (4) *Języki specjalistyczne. Słownik terminologii przedmiotowej* (Lukszyn (red.) 2005).

Побіжний аналіз окремих фрагментів цих словників частково представлено в науковому рефераті Д. Добропольської *Термінознавча термінологія в українській лінгвістичній лексикографії: параметрична репрезентація* (Добропольська 2016, 7-9), написаного за нашого наукового керівництва, в якому з-поміж зазначеного ще й розкрито специфіку фіксації термінознавчої термінології в лінгвістичних і загальномовних словниках української мови (за лексикографічною фіксацією таких термінів було зібрано 44). У пропонованій статті дещо детальніше проаналізуємо згадані вище словники.

1. Словники термінознавчих термінів

1.1. Приложение. Словарь термиолога: основные понятия и термины теории и практики упорядочения специальной терминологии (Самбунова 1990). Цей словник у форматі додатку містить 58 термінознавчих термінів, організованих за систематичним (неалфавітним, нелексикографічним) принципом. У ньому переважають терміни й поняття логіки та мовознавства, адаптовані до науки про терміни, що є генетично різними, проте тематично близькими. Для реєстрових термінологічних одиниць словника дібрано ті значення з наявних, які є робочими положеннями теорії впорядкування. Перевагу надано чітким лаконічним формулюванням, що супроводжуються:

- коментарями, у яких зазначено найсуттєвіші ознаки та необхідні роз'яснення;
- доказами правомірності тих чи інших поглядів;
- розгорнутими попередніми зауваженнями.

Авторка кваліфікує свою лексикографічну працю перехідною між систематичним словником і збіркою термінів, у якій витримано принципи "єдності мети термінів-понять і формулювань-визначень" (Самбунова 1990, 18) та встановлення системних зв'язків між поняттями.

Словник структуровано за трьома розділами:

- **I розділ** "Загальні поняття впорядкування термінології. Попередні зауваження та коментарі" (містить 10 термінів із теорії й методології впорядкування та їхні дефініції)
- **II розділ** "Поняттєво-логічні засоби впорядкування. Термінологія", який також супроводжується коментарями. У ньому терміни згруповано тематично за такими рубриками:
  - "Поняття, його основні характеристики та операції з утворення системи понять і термінів" (13 термінів із дефініціями)

- "Ознаки змісту понять" (8 термінів із дефініціями)
- "Види понять" (7 термінів із дефініціями)
- **III розділ** "Семантичні, лексико-семантичні, нормативні характеристики термінів і види термінів. Перелік характеристик і видів термінів. Попередні зауваження. Термінологія" (20 термінів із дефініціями) (Самбутова 1990).

Див. структуру словникової статті (ліворуч) та її приклад (праворуч):

<ul style="list-style-type: none"> - реєстровий термін; - синонім (за наявності); - дефініція поняття; - примітка.	39 Буквальное значение упорядоченного термина	<p>Значение, которое слово, ставшее наименованием понятия в данной понятийной системе, имело в общем языке (или) другой понятийной системе, если оно сохранило свою внешнюю форму.</p> <p>Примечание. Частным случаем буквального значения является этимологическое значение.</p>
---	--	--

1.2. Glossary of terms used in terminology (Bessé, Nkwenti-Azeh & Sager 1997). В аналізованому глосарії розроблено 253 терміни (разом із дефініціями), що позначають конкретні та абстрактні поняття теорії термінології, термінографії, банків термінологічних даних, терміни на позначення елементів термінологічного запису, а також вибрані терміни із суміжних галузей – лексикографії, лінгвістики, перекладу й документації, які автори використовували у викладанні своїх вступних курсів із термінології, у навчальних посібниках або конспектах лекцій, ілюстративних та роздаткових матеріалах для студентів.

Для словникових статей витримано вимоги:

- формулювання дефініцій репрезентовано лише одним реченням переважно через найближче родове поняття із зазначенням диференційних ознак (інколи пояснення подано в дужках);
- абстрактні поняття визначено через конкретні;
- для деяких типів понять використано формули перерахування властивостей, процесів або відношень;
- поняття, що їх позначають іменники, визначено за допомогою іменників тощо;
- для понять з інших галузей використано конструкції, напр.: "У документації ...", "У перекладі ...", "У лексикографії ...".

Приклади наведено лише там, де вони затребувані. Для окремих термінів зазначено їхні відношення з іншими термінами, зокрема:

- є вказівка на синоніми та варіанти, які подано після реєстрового терміна (їх розділено скісною);
- наведено відсилання "Див. також", що орієнтують на споріднені терміни та антоніми (такі відсилання супроводжує позначка =>).

Реєстрові терміни, які згадано в дефініціях, позначено жирним шрифтом (Bessé, Nkwenti-Azeh & Sager 1997).

Глосарій було надруковано у форматі наукової статті в міжнародному журналі теоретичних та прикладних досліджень професійної комунікації *Terminology*, а тому він має лише два розділи:

- загальні принципи укладання (корпус та критерії добору, сфера застосування, методологія);
- глосарій (за алфавітним принципом побудови реєстрових термінів та їхніх дефініцій).

Див. структуру словникової статті (ліворуч) та її приклад (праворуч):

- реєстровий термін (англійською, французькою, іспанською мовами);
- дефініція поняття;
- приклад (за необхідності);
- синонім та варіант (за необхідності);
- відсилання "Див. також", що орієнтує на споріднені терміни та антоніми (за необхідності);
- коментар (за необхідності).

[en] acceptability / reliability
[fr] fiabilité (f)
[es] fiabilidad (f)
[def] The degree of usability of a term.
Note: Reliability can be established on two levels: monolingually by attestation in one or several documents, for example, in industrial standards; in translations by reference to the usage of the same term in original documents of the target language, i.e., whether the term is widely used or whether its usage is restricted to translated documents.

1.3. Исторический систематизированный словарь терминов терминоведения (Гринев 2000)¹. Словник створено у форматі навчального посібника до спецкурсу "Вступ до термінознавства", у якому перераховано російські термінознавчі терміни (3 245 одиниць), що з'явилися в період до 1991 року. Для укладання словника-посібника було здійснено суцільний перегляд кількох тисяч публікацій – монографій, збірників статей, бібліографічних описів усіх дисертацій у

¹ Автор словника зазначає, що першу спробу інвентаризації (зібрання та опису) й часткового впорядкування термінологічних термінів здійснив В.Л. Налєпін у посібнику *Стандартизація науково-технічної термінології. Словарь терминов* (М., 1983), в якому було зібрано близько ста термінів із дефініціями, що їх пропонували різні автори. За спостереженням дослідника, ще одну спробу інвентаризувати терміни термінознавства зробив В.М. Лейчик у 1984 – 85 рр. (Гринев 2000, 4-5). Пропонований автором посібник є продовженням цієї роботи.

цій галузі (майже 2 000), російських профільних періодичних видань та основних статей провідних фахівців у галузі термінології до зазначеного року. Терміни згруповано тематично, переважно на основі ієрархічних (родо-видових) відношень відповідних понять. До видання не ввійшли термінологічні одиниці суміжних галузей знань (логіки, науково-технічної інформації, лінгвістики, гносеології тощо).

Пропонована праця, на думку автора, є засобом "систематизації термінології, а отже, й знань, починаючи від загальних онтологічних категорій", "упорядкування знань у конкретних предметних галузях (...)", що "дає можливість виявити лакуни, маловивчені поняття й місяця збігу в термінологічних та поняттєвих системах, (...) аналогії підсистем понять, а також тенденції виокремлення підсистем понять та межі знань (...)" (Гринев 2000, 5-6). У словнику термінологію розподілено за трьома онтологічними категоріями:

- **перша** – поняття розділів і шкіл термінознавства, лексики й лексичних одиниць, термінологічних організацій, документів та інформації;
- **друга** – термінологічні процеси, явища та діяльність;
- **третья** – властивості термінів і термінологій, термінографічні параметри.

Таке тезаурусне представлення знань спонукало автора до заповнення наявних лакун та створення на етапі систематизації робочого матеріалу чималої кількості нових термінів, які згодом було засвідчено в реальному використанні.

Словник-посібник структуровано за двома частинами:

- **1 частина** – це систематична організація термінів із зазначенням автора та року першої появи в друці. У цій частині терміни систематизовано за такими ключовими одиницями із фіксацією їхніх синонімів (щоправда, без указівки на специфіку нумерації, у якій частково відсутня послідовність):
  - 1.1. Термінознавство
  - 1.5. Термінологічні організації (термінологічні служби)
  - 1.7. Термінологічна інформація (термінологічні дані)
  - 1.9. Документи, які містять терміни
  - 3.1. Спеціальна лексика (термінологічна лексика, професійна лексика, специфічна лексика)
  - 3.3. Спеціальні лексеми (спеціальні лексичні одиниці)
  - 3.5. Терміноелемент (термінологічний елемент; терміноутворювальний елемент; елемент, складник терміна; компонент терміна; термінокомпонент)
  - 5.1. Параметри термінології (властивості системи термінів, характеристики термінології, якісні параметри терміносистем, властивості термінології, ознаки термінології)
  - 5.3. Властивості термінів (характеристики термінів)

- 5.5. Термінографічні параметри
  - 7.1. Термінологічні процеси і явища
  - 7.5. Термінологічна діяльність
- **2 частина** – бібліографія праць, у яких уперше засвідчено той чи інший термін.
Між обома частинами є перелік використаних скорочень.

Див. структуру словникової статті (ліворуч) та її приклад (праворуч):

- реєстровий термін із покликанням на джерело його добору;
- синонім після реєстрового слова в круглих дужках, приклади та коментарі в скісних дужках;
- відношення ієрархії (зафіксовано зсувом терміна вправо: кількість крапок відбиває рівень, глибину ієрархії).

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКИЙ ОРГАН Кл-69 (терминологический центр Ив-67)
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКИЙ ОРГАН Кл-69 (международный терминологический центр Турк-82; международная терминологическая организация Л/С/С-77)
НАЦИОНАЛЬНЫЙ ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКИЙ ОРГАН Л/С/С-77 (национальный терминологический центр Турк-82)
РЕГИОНАЛЬНЫЙ ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКИЙ ОРГАН Г-85 (региональный терминологический центр Турк-82)
ОРГАН ПО СТАНДАРТИЗАЦИИ ТЕРМИНОВ Д-34 ГОС ПО ТЕРМИНОЛОГИИ Вол-82 (головная организация по стандартизации, ответственная за терминологическую работу в отрасли Довб-78; головная организация по терминологии Сак-78)

1.4. *Języki specjalistyczne. Słownik terminologii przedmiotowej* (Lukszyn (red) 2005). Ця лексикографічна праця містить 153 терміни. Основним завданням для авторів було показати систему лексико-семантичних відношень між ними. У словникових статтях курсивом позначено класи концептуальних єдностей, що сигналізують про різні теоретичні підходи до вивчення того чи іншого поняття. Використано також певну символіку на позначення лексико-семантичних відношень між термінами (гіперонімії, гіпонімії, протиставлення, комплементарності, абсолютної та відносної синонімії, пов'язаних термінів).

Словник побудовано за такими частинами:

- корпус словника, словникові статті якого розміщено в алфавітному порядку;
- бібліографія;
- покажчик термінів із зазначенням сторінок, на яких їх зафіксовано (формат друку сторінок надає інформацію про те, як саме засвідчено термін на тій чи іншій сторінці; у покажчику за допомогою символів зазначено типлексико-семантичні відношення між термінологічними одиницями).

Див. структуру словникової статті (ліворуч) та її приклад (праворуч):

- термін;
- представлення значення терміна у форматі енциклопедичного опису;
- бібліографія (праці, в яких уживано термін);
- термінологічна парадигма, в межах якої функціонує термін (за науковими текстами);
- ініціали авторів словникових статей.

STATUS JEDNOSTKI TERMINOLOGICZNEJ

Pojęcie odnoszące się do: 1. parametrów deskryptywnych opisujących etapy procesu normalizacji terminów, 2. parametrów normatywnych odnoszących się do dopuszczalności użycia terminu zgodnie z zaleceniami kompetentnego gremium normalizacyjnego.

W odniesieniu do parametrów deskryptywnych, wiążących się z pracami normalizacyjnymi, rozróżnia się: terminy będące przedmiotem analizy pojedynczych normalizatorów, grup roboczych i komisji; terminy jeszcze nie opracowane, opracowane wstępnie i opracowane oraz terminy zalecane, nieznormalizowane i nowe.

W ujęciu normatywnym, dotyczącym rezultatów prac normalizacyjnych, terminy mogą być określane jako: znormalizowane (standardowe), preferowane, dopuszczalne, nie zalecane (odrzucone), wyparte, prawne lub określone przepisami.

[Felber 1984; Gerd 1996; ISO 1997; Mazur 1961; Nowicki 1985; Tryuk 1990]

- ↑ system terminologiczny
- ↓ termin standardowy, preferowany, archaizm itp.
- ↔ harmonizacja systemów konceptualnych
- normalizacja terminologii, norma terminologiczna
- ≡ status terminologiczny
- ≡ typy funkcjonalne jednostek terminologicznych
- ≈ parametry opisu terminu

2. Укладання Словника термінів термінознавства – наслідування словникарських практик і традицій

2.1. Сьогодні в аспекті діяльності Термінологічної комісії при МКС на часі укладання багатомовного *Словника термінів термінознавства* (далі – *СТТ*). Комісія вже мала досвід створення **зіставного словника** (щоправда, лінгвістичних термінів) 14-ма різними мовами, який вийшов у двох томах: *Slovník slovanské lingvistické terminologie* = *Словарь славянской лингвистической терминологии* = *Dictionary of Slavonic Linguistic Terminology* (Jedlička (věd.) 1977 – 1979).

Перший том цієї лексикографічної праці, у якому лінгвістичні терміни зіставлено за групами слов'янських, англійською, французькою та німецькою мовами у форматі таблиці, систематизує термінологічні одиниці за 9-ма розділами, кожен із яких рубриковано трьома мовами – чеською, російською та англійською:

- 1. Загальні поняття
- 2. Звуковий аспект мови
- 3. Графічний аспект мови
- 4. Словниковий склад
- 5. Частини мови
- 6. Структура слова
- 7. Синтаксис
- 8. Стиль
- 9. Нові лінгвістичні напрями та методи.

- професійна мова	- детермінологізація
- термін	- термінологічний словник
- термінологія	- назви за професією
- номенклатурна назва	- професійний (спеціальний) стиль
- номенклатура	- науковий стиль
- професіоналізм	- науково-популярний стиль
- професійний термін	- засіб професійної (спеціальної) мови.
- термінологізація	

2.2. З-поміж усього розмаїття запропонованих сьогодні форматів багатомовних термінографічних праць для представлення термінологічних відповідників кількома мовами разом із дефініціями понять оптимальним варіантом для укладання *СТТ* нам видається е-словник *Terminology of vocational training policy. A multilingual glossary for an enlarged Europe* (Tissot 2004). Його розміщено на вебсторінці Департаменту координації термінології Європейського Парламенту (*Terminology Coordination of the European Parliament*) у розділі "EU Bookshop's Glossaries". Це **зведено-перекладний словник комбінованого типу**, в якому реєстрові терміни й дефініції спочатку вибрано з авторитетних джерел трьома робочими мовами ЄС – англійською, французькою, німецькою, потім перекладено на чеську, угорську й польську мови (про що зазначено в передмові). Окрім прямо відтворюваних дефініцій понять, вибраних із спеціальних джерел, та їхньої паспортизації, у словнику розроблено ще й дефініції, які в певний спосіб адаптовано з тих чи інших джерел для користувацьких потреб.

Словник має таку макроструктуру:

- зміст 6-ма мовами;
- вступ 6-ма мовами;
- інструкція з використання словника 6-ма мовами;
- глосарій, у якому в алфавітному порядку подано основні терміни галузі 6-ма мовами в такій послідовності: англійська (En), французька (FR), німецька (DE), чеська (CS), угорська (HU) та польська (PL);
- алфавітно-пермутаційний покажчик англійською мовою;
- покажчики термінів для кожної із 6-ти мов;
- основні та додаткові джерела 6-ма мовами².

---

² Пор. зі словником *Slovník slovanské lingvistické terminologie = Словарь славянской лингвистической терминологии = Dictionary of Slavonic Linguistic Terminology* (Jedlička (věd.) 1977 – 1979), у якому вступ і зміст написано лише 3-ма мовами (чеською, російською та англійською), тоді як усі терміни в алфавітному покажчику подано 14-ма мовами.

Див. структуру словникової статті (ліворуч) та її приклад (праворуч):

- термін англійською мовою;
- дефініція: дає визначення терміна;
- коментар (за необхідності): розкриває дефініцію;
- джерело: вказує на походження інформації;
- пов'язані терміни (за необхідності): подаються перехресні відсилання до термінів, які є спорідненими, протилежними тощо;
- наступні компоненти словникової статті іншими мовами в зазначеному вище порядку.

Пор. зі структурою словникової статті *Glossary of terms used in terminology* (Bessé, Nkwenti-Azeh & Sager 1997), у якій також є коментар (за необхідності), проте відсутня вказівка на джерело добору дефініцій, очевидно, з огляду на те, що їх розробили самі автори глосарію.

1	access to (vocational) education and training	Conditions, circumstances or requirements (e.g. qualification, education level, skills or work experience, etc.) governing admittance to and participation in educational institutions or programmes. <i>Source:</i> adapted from Unesco, 1995.
	FR accès à l'éducation / accès à la formation	Désigne l'ensemble des conditions, circonstances ou exigences (par ex. qualification, niveau d'études, compétences ou expérience professionnelle, etc.) qui déterminent l'admission et la participation des individus aux actions ou aux organismes d'enseignement ou de formation. <i>Source:</i> adapté de Unesco, 1995.
	DE Zugang zur (Berufs-)Bildung	Verweist auf die Bedingungen, Umstände bzw. Anforderungen (z. B. Qualifikation, Abschluss/Niveau, Kompetenz oder Berufserfahrung usw.), welche der Zulassung zu und Teilnahme an (allgemeinen und beruflichen) Bildungsmaßnahmen und Bildungseinrichtungen zugrunde liegen. <i>Quelle:</i> leicht verändert übernommen aus Unesco, 1995.
	CS přístup ke vzdělávání a k odborné přípravě	Podmínky, okolnosti nebo předpoklady (např. kvalifikace, úroveň vzdělání, způsobilost nebo pracovní zkušenosti apod.), které jsou určující pro přijetí do vzdělávacích institucí nebo do vzdělávacích programů a pro účast v nich. <i>Pramen:</i> upraveno podle Unesco, 1995.
	HU hozzáférés a szakképzéshez / a szakképzés elérhetősége	A felvétel, részvétel előfeltételei, követelményei (pl. minősítés, végzési szint, szakavatottság vagy szakgyakorlat, stb.) képzési, (szak)oktatási intézményekben, folyamatokban. <i>Forrás:</i> átveve Unesco, 1995.
	PL dostęp do kształcenia i szkolenia (zawodowego)	Warunki, okoliczności lub wymagania (np. rodzaj kwalifikacji, poziom wykształcenia, kompetencje, doświadczenie zawodowe, itp.) determinujące przyjęcie do instytucji oświatowych i uczestnictwo w ich programach. <i>Źródło:</i> za Unesco, 1995.

2.3. Зі зведено-перекладним словником комбінованого типу в аспекті розроблення концепції *СТТ* корелюють також **зведені словники цитатного типу**, які мають свою традицію та специфіку укладання, що може бути окремим об'єктом дослідження. Їх називають по-різному: словники, дефініції яких "документовано цитатами" (Ицкович 1964); словники термінів "у цитатах", що є "хрестоматією дефініцій" (Шаймиев 1999); "цитатні словники" (Ляшук 2011) тощо. 3-поміж останніх назвемо, напр.:

2.3.1. *Зведений словник назв суб'єктів культурної діяльності в українській мові* (Іващенко (наук. ред.) 2016) – спроба, окрім ідеографічної систематизації, максимально повно зібрати всі дефініції назв суб'єктів культурної діяльності, засвідчені в українському законодавстві, у загальномовних і фахових лексикографічних працях галузі культури та мистецтва (Іващенко & Лозова 2017, 72). Це зведений

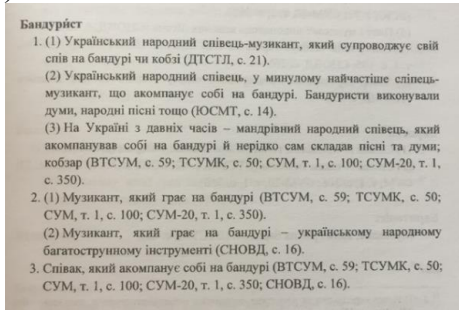
словник тлумачно-ідеографічного типу, який складається з власне дефінітивно-тлумачної (зібрання законодавчих і наукових дефініцій та філологічних тлумачень реєстрових одиниць, упорядкованих за абеткою) та ідеографічної частин.

Макроструктура словника така:

- передмова;
- список умовних скорочень використаних джерел;
- список умовних скорочень;
- **I частина** – корпус словника в алфавітному порядку;
- **II частина** – корпус словника ідеографічної організації термінів за 5-ма рівнями родо-видової взаємодії;
- покажчик.

Див. структуру словникової статті дефінітивно-тлумачної частини (ліворуч) та її приклад (праворуч):

- реєстровий консустанційний термін;
- наукові дефініції (з українського законодавства, галузевих словників) і/або філологічні тлумачення (із загальномовних словників);
- пов'язані назви з відповідними маркерами (за необхідності);
- повна паспортизація наукових дефініцій і/або філологічних тлумачень за джерелами добору.

2.3.2. *Словник лінгвістичних термінів: лексикологія, фразеологія, лексикографія* (Голянич (ред.) 2011), укладачі якого також використали прийом "лексикографічного опису терміна – прямого цитування: у словниковій статті запропоновано визначення термінів лексикології, фразеології, лексикографії, подані в різних мовознавчих джерелах (словниках, монографіях, статтях, підручниках), передусім – в енциклопедії «Українська мова» (К., 2004)" (Голянич (ред.) 2011, 3).

Макроструктура словника:

- передмова;
- перелік умовних скорочень словників, використаних як ілюстративний матеріал;
- загальні умовні скорочення;
- корпус словника в алфавітному порядку;
- список використаної літератури;

- перелік лексикографічних праць, використаних як приклади у словникових статтях;
- покажчик термінів.

Див. структуру словникової статті (ліворуч) та її приклад (праворуч):

- термін;
- етимологія терміна;
- дефініція – одне (рідко), два і більше визначень-цитат разом із цитованими прикладами-ілюстраціями (за необхідності);
- джерело добору дефініції та прикладів-ілюстрацій.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК – «різновид лінгвістичного словника, в якому подано термінологію галузі (чи кількох галузей) знань.

...Т.е. бувають різних типів і призначення: за кількістю представлених мов — одно-, дво- і багатомовні.; за наявністю і принципом тлумачення термінів.; тлумачні з елементами етимології.; за галуззю або галузями знань — галузеві, вузькогалузеві, полігалузеві, загальнонаукові.; за повнотою представленої термінології — повні й короткі. ...Найпоширенішим типом є перекладний двомовний словник» [Симоненко. – УМЕ. – С. 682-683].

«Вибірковий лексичний словник, реєстр якого обмежується термінологією певної галузі (чи галузей) науки, техніки, мистецтва, торгівлі, спорту тощо. Серед т.с. більш поширені праці перекладного типу, ніж тлумачного. Напр.: Єрмоленко С.Я. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / Єрмоленко С.Я., Бибик С.П., Тодор О.Г. ; за ред. С.Я. Єрмоленко. – К. : Либідь, 2001. – 224 с.» [СУМ Ф. – С. 305].

Обидві лексикографічні праці (2.3.1) і (2.3.2) різняться тим, що в першій немає авторських коментарів до зібраних дефініцій наукових понять і філологічних тлумачень консубстанційних назв, а в другій – укладачі подекуди все ж таки (рідко) "вдавалися до трактування термінів і подавали в таких випадках авторські визначення без цитування", добирали приклади-ілюстрації з різних лексикографічних праць зі збереженням їхньої паспортизації (Голянич (ред.) 2011, 4-5).

Отже, аналіз макро- та мікроструктур одномовних і багатомовних словників термінознавчих термінів на тлі деяких типологічних різновидів лінгвістичних словників і термінологічних словників окремих предметних сфер дає підстави для узагальнення та перенесення попереднього досвіду укладання аналізованих вище словників на спробу створення *СТТ*, затребуваного сьогодні.

3. Класифікаційний статус та формат *СТТ*

Пропонований до укладання *СТТ* можна схарактеризувати так:

3.1. Вузькогалузевий (термінологічний) – призначений для термінологів і мовознавців-славістів, студентів, аспірантів, докторантів, які опановують термінознавство як галузь знання.

3.2. Дефінітивний, або тлумачного типу (у першому виданні)³, що міститиме основну термінологію термінознавства з оригінальними й перекладеними з мов-джерел дефініціями понять.

3.3. Багатомовний – орієнтований на лексикографування термінологічних еквівалентів англійською та 9-ма слов'янськими мовами, зокрема польською, чеською, словенською, хорватською, македонською, сербською, українською, білоруською, російською. У *СТТ* буде використано принцип "спрощеної поняттєвої ідентифікації" (Jedlička (věd.) 1977, XVIII), що його застосовано в *Slovník slovanské lingvistické terminologie = Словарь славянской лингвистической терминологии = Dictionary of Slavonic Linguistic Terminology* (Jedlička (věd.) 1977 – 1979). За цим принципом надаватиметься перевага лексикографічній фіксації на першому місці інтернаціонального реєстрового терміна англійською мовою, яка сьогодні є глобальною, мовою-посередником у міжнародному спілкуванні. Термінологічний еквівалент англійською мовою виконуватиме також функції доступності розуміння термінознавчої славистичної термінології (особливо для фахівців з інших мовних сфер) та передавання інформації про термін і позначуване ним поняття тим слов'янським мовам, у яких його ще не кодифіковано / не лексикографовано. Мовами-джерелами, які слугуватимуть основою для формування реєстру *СТТ* будуть англійська, польська та російська, оскільки цими мовами укладено три термінознавчі словники тлумачного типу – *Glossary of terms used in terminology* (1997), *Języki specjalistyczne. Słownik terminologii przedmiotowej* (2005) та *Приложение. Словарь термиолога: основные понятия и термины теории и практики упорядочения специальной терминологии* (1990).

3.4. Зіставний з елементами перекладу (у першому виданні), що передбачає:

3.4.1. Адекватне передавання термінів зіставлюваними слов'янськими та англійською мовами:

- або через пошук наявних у тій чи іншій мові термінологічних еквівалентів, які активно вживаються в науковій літературі й зафіксовані в лексикографічних працях чи кодифіковані в національних стандартах;
- або через спеціальне творення (конструювання) таких еквівалентів за допомогою національних мовних ресурсів чи на інтернаціональній

---

³ Словник передбачає два видання: перше – це лексикографічна праця тлумачного типу, що фіксуватиме основну термінологію термінознавства з дефініціями понять за алфавітним принципом розміщення словникових статей; друге – це тематично-ідеографічний словник, у якому терміни будуть представлені тематично за відповідними рубриками (у першій частині) та ідеографічно за рівнями родо-видової взаємодії (у другій частині).

основі, коли запозичується термін з іншої мови за відсутності питомого.

3.4.2. Ідентифікування понять не лише через їхні оригінальні дефініції національними мовами, а й через переклади з мов-джерел (англійської, польської та російської), зокрема:

- через переклад слов'янськими мовами дефініцій англійських термінів, вибраних із корпусу *Glossary of terms used in terminology* (1997);
- через переклад слов'янськими та англійською мовами дефініцій польських і російських термінів, вибраних із корпусів *Języki specjalistyczne. Słownik terminologii przedmiotowej* (2005) та *Приложение. Словарь терминологии: основные понятия и термины теории и практики упорядочения специальной терминологии* (1990).

Такий переклад сприятиме впровадженню в термінознавчий простір тієї чи іншої слов'янської мови термінів і дефініцій відповідних понять, які ще не мають у цих мовах традиції лексикографування та контекстуального визначення.

3.4.3. Зіставлення:

- специфіки поняттєвої організації термінів термінознавства в традиціях різних термінологічних шкіл (цей аспект репрезентуватимуть відсилання до пов'язаних термінів, синонімів, антонімів, когітонів);
- особливостей відбиття того чи іншого розуміння окремих термінів-понять у національних термінознавчих дискурсах, а відтак і особливостей наукового мовомислення представників різних слов'янських етносів (цей аспект репрезентуватимуть авторські коментарі у формі приміток).

3.5. Зведений словник дефініцій-цитат комбінованого типу (у першому виданні), що зумовлює:

3.5.1. Покрокове зведення в єдиний перелік термінів і дефініцій понять, вибраних із трьох згаданих вище термінознавчих словників тлумачного типу англійською, польською та російською мовами задля формування зведеного реєстру як "ономасіологічної бази для оброблення термінологічних еквівалентів іншими мовами" (Jedlička (věd.) 1977, XVI).

3.5.2. Зведення в одну словникову статтю перекладених та оригінальних дефініцій, цитованих 10-ма мовами (дефініцій-цитат), які:

- зафіксовано в загальномовних і лінгвістичних словниках / енциклопедіях, кодифіковано в міжнародних і національних /

державних термінологічних стандартах, засвідчено в термінологічних базах даних (суцільна вибірка);

- традиційно вживано в авторитетних наукових працях відомих термінологів / мовознавців національними мовами (контекстуальний пошук).

Оригінальні дефініції-цитати (поряд із поняттєвою ідентифікацією через перекладені дефініції з мов-джерел) відбиватимуть специфіку їх лексикографування / кодифікації та функціонування в традиціях різних слов'янських термінологічних шкіл.

3.5.3. Комбінування у корпусі *СТТ* словникових статей кількох типів. З-поміж основних такі:

- 1) терміни без дефініцій;
- 2) терміни лише з оригінальними дефініціями-цитатами, засвідченими в національних мовах;
- 3) терміни лише з перекладеними дефініціями-цитатами з мов-джерел (англійської, польської, російської) за відсутності лексикографованих та контекстуально визначених дефініцій у національних мовах;
- 4) терміни лише з модифікованими дефініціями;
- 5) терміни з оригінальними дефініціями-цитатами та модифікованими дефініціями національними мовами;
- 6) терміни з перекладеними з мов-джерел дефініціями-цитатами та з модифікованими дефініціями національними мовами;
- 7) термінами з перекладеними дефініціями-цитатами з мов-джерел та авторськими еквівалентами й формулюваннями дефініцій (за відсутності в джерелах добору терміна і/або його дефініції в тій чи іншій мові).

3.6. Синхронний – охоплюватиме 70-ті рр. XX – початок XXI століть.

3.7. Середнього обсягу – міститиме до 300 реєстрових термінів, що формують лексичний мінімум термінолога-славіста.

3.8. Алфавітний з елементами системної організації (у першому виданні), у якому корпус формуватимуть словникові статті реєстрових термінів, упорядкованих за алфавітом. За цим же принципом будуть сформовані покажчики 10-ма мовами. Системну організацію понять в окремих словникових статтях репрезентуватимуть відношення полісемії, синонімії, антонімії та пов'язані терміни, згадані в дефініціях.

3.9. Нормативний – в окремих словникових статтях передбачає коментарі з указівкою на рекомендоване (пропоноване) поряд із традиційним або нерекomenдоване (небажане) використання деяких термінів із погляду норми.

3.10. Електронний паралельно з виданням паперової версії – призначений для створення багатомовної дефінітивної бази даних

основних термінів термінознавства із можливістю інформаційного пошуку згаданих у дефініціях реєстрових термінів за алфавітом та мовою.

4. Основні етапи роботи над *СТТ*

Перший етап –

- аналіз наявних словників і глосаріїв термінознавчих термінів;
- узагальнення досвіду й практики в аспекті укладання багатомовних зіставних лінгвістичних та галузевих словників, лексикографічних праць із елементами перекладу, зведеного й цитатного типів тощо (див. п. 1-2);
- розроблення концепції багатомовного *СТТ*, а разом із нею написання інструкції для укладання, що передбачає визначення класифікаційного статусу / типологічного різновиду, формату пропонованого словника (див. п. 3), опис його макро- та мікроструктури (див. п. 5-6);
- створення міжнародної команди укладачів.

Другий етап – формування переліків джерел добору термінів і дефініцій, зокрема:

- загальномовних та лінгвістичних словників / енциклопедій;
- термінологічних баз даних;
- міжнародних і національних / державних термінологічних стандартів;
- авторитетних наукових праць відомих мовознавців / термінологів.

Третій етап – покрокове формування зведеного реєстру *СТТ* за алфавітом (для першого видання) із паралельним визначенням критеріїв добору термінологічних одиниць до нього:

- **перший крок** (формування робочого реєстру) –
  - опрацювання **61**-го терміна англійською мовою разом із дефініціями, що їх вибрано з *Glossary of terms used in terminology* (1997);
  - пошук термінологічних еквівалентів **9**-ма слов'янськими мовами;
- **другий крок** –
  - доповнення робочого реєстру термінологічними одиницями польською мовою, що їх вибрано зі словника *Języki specjalistyczne. Słownik terminologii przedmiotowej* (2005), опрацювання **112**-ти термінів разом із дефініціями, вирівнювання реєстру;
  - пошук термінологічних еквівалентів англійською та іншими **8**-ма слов'янськими мовами;
- **третій крок** –
  - доповнення робочого реєстру термінологічними одиницями російською мовою, що їх вибрано з *Приложение. Словарь*

- терминолога: основные понятия и термины теории и практики упорядочения специальной терминологии* (1990), опрацювання 57-ми термінів разом із дефініціями, вирівнювання реєстру;
- пошук термінологічних еквівалентів англійською та іншими 8-ма слов'янськими мовами.

До реєстру ввійдуть терміни на позначення:

- конкретних та абстрактних понять із теорії термінознавства, теорії і практики традиційної й комп'ютерної термінографії;
- термінологічних та номенклатурних одиниць, типологічних різновидів термінів, їхніх ознак, лексико-семантичних відношень і нормативних характеристик, спеціальної та професійної лексики, терміноелементів;
- термінологічних процесів і явищ;
- властивостей та параметрів термінологій і терміносистем;
- загальних понять теорії та методології впорядкування термінології (засобів упорядкування термінології, основних характеристик та операцій систематизації понять і термінів, типологічних різновидів та змісту наукових понять, що їх позначають терміни);
- частково вибраних понять із суміжних галузей – лексикології, лексикографії, лінгвістики, перекладу, логіки, філософії, науково-технічної інформації, гносеології / когнітивістики та ін., які активно використовують у термінознавстві.

Поряд з інтернаціональними термінами подаватимуться національні відповідники; поряд із науковими – ті, що використовують в університетській практиці; поряд із традиційними – рекомендовані; поряд із загальноживаними – в окремих випадках індивідуальні / авторські; поряд із однослівними термінами – терміносполучення в прямому порядку "ад'єктив + субстантив", крім польських еквівалентів (для них використано обернений порядок "субстантив + ад'єктив"); поряд із однозначними – багатозначні. До реєстру не ввійдуть ексклюзивні / okazionalni та вузькогалузеві терміни.

Формування робочого реєстру *СТТ* за алфавітним принципом (для першого видання) було погоджено на засіданні Термінологічної комісії при МКС у Загребі (9.05.2019 р.) та обговорено на наступному онлайн-засіданні (29.06.2020).

Четвертий етап – укладання корпусу *СТТ*:

- **перший крок** –

- вибірка дефініцій-цитат слов'янськими мовами зі складеного переліку загальномовних і лінгвістичних словників / енциклопедій, міжнародних і національних / державних термінологічних стандартів, термінологічних баз;

- контекстуальний пошук дефініцій-цитат слов'янськими мовами за складеним переліком авторитетних наукових праць відомих термінологів / мовознавців;
- зведення в одну словникову статтю (у форматі спеціально створеної для цього таблиці-матриці) усіх дефініцій-цитат слов'янськими мовами та впорядкування за єдиним зразком подання;
- **другий крок** (за відсутності дефініцій-цитат слов'янськими мовами) –
  - переклад слов'янськими мовами дефініцій понять із англійської мови-джерела добору реєстрових одиниць – *Glossary of terms used in terminology* (1997); зазначення джерела перекладу;
  - переклад англійською та слов'янськими мовами дефініцій понять із польської мови-джерела добору реєстрових одиниць – *Języki specjalistyczne. Słownik terminologii przedmiotowej* (2005); зазначення джерела перекладу;
  - переклад англійською та слов'янськими мовами дефініцій понять із російської мови-джерела добору реєстрових одиниць – *Приложение. Словарь термиолога: основные понятия и термины теории и практики упорядочения специальной терминологии* (1990); зазначення джерела перекладу.

За абсолютної відсутності дефініцій-цитат тією чи іншою слов'янською мовою реєстровий термін матиме лише перекладені дефініції з англійської, польської та російської мов-джерел або дефініції, що їх спеціально розробили укладачі словника.

П'ятий етап – опрацювання інших композиційних елементів макроструктури *СТТ* 10-ма мовами, їхнє впорядкування.

Шостий етап – редакційна підготовка першого видання до створення його електронної та паперової версій (загальне редагування й упорядкування), подання до друку паперової версії, робота з видавництвом.

Сьомий етап – проєктування та створення багатомовної дефінітивної бази даних основних термінів термінознавства з можливістю інформаційного пошуку згаданих у дефініціях реєстрових одиниць за алфавітом та за мовою.

5. Макроструктура *СТТ*

Макроструктуру (структуру словникової статті) *СТТ* формуватимуть такі елементи:

Корпус словника – словникові статті з дефініціями термінів 10-ма мовами, розміщені за абеткою реєстрового терміна англійською мовою, який подаватиметься першим у матриці словникової статті.

Довколишній текст 1 – передтекст: зміст, передмова / правила користування *СТТ*, списки умовних скорочень 10-ма мовами. Див., напр., фрагмент подання рубрик змісту різними мовами:

EN	Table of contents	Introduction Instructions for using the glossary Glossary Alphabetical index Main sources used
PL	Spis treści	Wprowadzenie Instrukcja korzystania z glosariusza Glosariusz Indeks alfabetyczny Źródła podstawowe
CS	Obsah	Úvod Návod k použití glosáře Glosář Abecední rejstřík Hlavní použité prameny

Фрагмент подання рубрик передмови різними мовами:

EN	Introduction
PL	Wprowadzenie
CS	Úvod

Фрагмент подання рубрик правил користування *СТТ* різними мовами:

EN	Instructions for using the glossary
PL	Instrukcja korzystania z glosariusza
CS	Návod k použití glosáře

Довколишній текст 2 – прикінцевий: абеткові покажчики, загальні списки використаних джерел. Див., напр., фрагмент подання рубрик абеткових покажчиків різними мовами:

EN	English alphabetical index
PL	Indeks alfabetyczny polski
CS	Český abecední seznam termínů

Фрагмент подання рубрик загальних списків використаних джерел різними мовами:

EN	Main sources used
PL	Źródła podstawowe
CS	Hlavní použité prameny

PL	Źródła podstawowe do polskojęzycznych hasel glosariusza
CS	Hlavní použité prameny pro českou verzi glosáře

6. Мікроструктура *СТТ*

Формат мікроструктури словникової статті *СТТ* орієнтовано на мікроструктури словникових статей *Glossary of terms used in terminology* (1997) та *Terminology of vocational training policy. A multilingual glossary for an enlarged Europe* (2004) з урахуванням специфіки подання дефініцій у лапках за зразком *Словника лінгвістичних термінів: лексикологія, фразеологія, лексикографія* (2011). Вважаємо, що мікроструктури двох перших словників є оптимальними для укладання багатомовних контекстуально-зіставних словників тлумачно-перекладного типу. У *СТТ* їх органічно поєднано та частково модифіковано, відповідно до його концепції.

Основними компонентами мікроструктури *СТТ* передбачено такі:

6.1. Маркер мови, який подаватиметься скорочено відповідно до таблиці кодування мов за ISO 639 (ISO 639 Code Tables) у певній послідовності (за графічним принципом: від латиниці до кирилиці). Див. послідовність подання еквівалентів до реєстрового терміна та кодування мов у *СТТ*:

en	English	terminology
pl	Polish	terminologia
cs	Czech	terminologie
sl	Slovenian	terminologija
hr	Croatian	terminologija
sr	Serbian	терминологија
mk	Северна Македонија	терминологија
uk	Ukrainian	термінологія
be	Belarusian	тэрміналогія
ru	Russian	терминология

6.2. Реєстровий термін англійською мовою (однослівний або терміносполучення) та його еквіваленти слов'янськими мовами одразу після мовних кодів, напр.:

en	conceptual field
pl	pole pojęciowe
...	
sl	pojmovno polje
hr	pojmovno polje
...	
ru	понятийное поле

Якщо реєстровий термін має поширені компоненти (такі, що збільшують його довжину) в одній або кількох мовах за відсутності в

інших, то їх подають у квадратних дужках. Пор., напр., англійський термін і його польський відповідник із поширеним компонентом:

- en** conceptual system
pl struktura konceptualna
[leksykonu terminologicznego]

Нерекомендовані, застарілі, запропоновані до вживання, допустимі терміни тощо подаються через кому поруч із реєстровим терміном із відповідними позначками, зокрема *inappropriate term*, *proposed term*, *admitted term*, *deprecated term*:

- hr** oblikovanje pojmov,
proposed term upojmovljenje

Термінологічні варіанти (за наявності) зазначають у круглих дужках (), напр.:

- en** terminological data bank (term bank)
en conceptual (tree) structure

6.3. Дефініція в лапках із джерела її добору одразу після реєстрового терміна англійською мовою та його еквівалентами слов'янськими мовами. Дефініції можуть бути оригінальними, модифікованими (див. далі п. 6.5) або перекладеними. Пор.:

- оригінальні дефініції, напр.:

- en** conceptualisation "The process of forming concepts by the selection and combination of characteristics".
pl konceptualizacja "Proces, w wyniku którego generowana jest konceptualizacja, tj. system pojęć stanowiący podstawę kategoryzacji informacji o rzeczywistości".

- перекладені дефініції. Пор., напр., перекладену російською мовою дефініцію термінологічного еквівалента з дефініцією реєстрового терміна англійською мовою (з мови-джерела):

- en** conceptual system "A structured system of concepts which reflects the conceptual relationships established between the constituent concepts of the conceptual system and where each concept is determined by its position in this system".

ru   **понятийная система**⁴   "Структурированная система понятий, которая отражает понятийные отношения, установленные между составляющими понятийной системы, где каждое понятие обусловлено положением в этой системе".

Суміжні поняття, що їх часто репрезентують спільнокореневі терміни, фіксуються послідовно одне за одним із відповідними дефініціями в тій самій словниковій статті, напр.:

pl   **definicja**⁵   "Stwierdzenie objaśniające treść pojęcia".
definiowanie   "Ustalenie miejsca konceptu (w danym systemie pojęć) w ramach określonej teorii naukowej poprzez ujawnienie jego związków z innymi pojęciami".

Якщо термін має кілька значень (багатозначний), то їх подають із відповідною цифровою нумерацією **1.**, **2.** тощо з нового рядка, напр.:

en   **definition**   1. "The text type whose first element is the definiendum and the second element of which consists of the definiens, i.e., known terms which permit its sufficient and necessary differentiation from other concepts".
2. "The process of describing a concept as part of a conceptual system by means of reference to other concepts or characteristics of the concept".

6.4. Приклад уживання терміна (за необхідності). Його в наступному рядку маркує англійське скорочення (*Ex.*), напр:

en   **conceptual field**   "A group of concepts which are semantically linked and which may be grouped around a keyword".
Ex.: The extension of the conceptual field "seat" covers "chair", "bench", "stool", etc.

---

⁴ Матеріал підготував С.Д. Шелов.

⁵ Матеріал підготували М. Гурніч та А. Штук.

6.5. Скорочена назва джерела добору реєстрового терміна та дефініції його поняття з указівкою на рік видання. Подається біля маркера джерела англійською мовою (*Source:*) в наступному рядку. Пор., напр., можливі випадки:

- en concept** "An abstract unit which consists of the characteristics of a number of concrete or abstract objects which are selected according to specific scientific or conventional criteria appropriate for a domain".
Source: BES 1997.
- en conceptual field** "A group of concepts which are semantically linked and which may be grouped around a keyword".
Ex.: The extension of the conceptual field "seat" covers "chair", "bench", "stool", etc.
Source: BES 1997.

Якщо дефініцію поняття реєстрового терміна по-різному сформульовано в різних джерелах, то можливі такі варіанти її лексикографування та фіксації джерел у *СТТ*:

- надання переваги лаконічній дефініції (у формі одного речення) та упізнаваній за цитуванням у різних джерелах із покликанням на джерело добору, напр.: із двох дефініцій терміна *понятие*⁶ обираємо другу (лаконічну): "Мысль, отражающая в обобщенной форме предметы и явления действительности посредством фиксации их свойств и отношений; последние (свойства и отношения) выступают в понятии как общие и специфические признаки, соотнесенные с классами предметов и явлений" (*Source:* АХМ 1966; ЛЭС 1990) і "Форма мышления, отражающая и фиксирующая существенные признаки вещей и явлений объективной действительности" (*Source:* САМ 1990);
- подання первинного формулювання дефініції у лапках (вибраного з першоджерела) або модифікованого без лапок (переробленого на основі кількох дефініцій із указівкою на джерела їх добору). Модифіковане формулювання маркується зірочкою (*) та ремаркою *adapted from*. Ремарки подають біля маркера джерела англійською мовою (*Source:*). У переліку джерел перераховуються лише ті, за якими модифіковано дефініцію, напр.:

---

⁶ Матеріал підготував С.Д. Шелов.

---

ru	номенклатура ⁷	*Совокупность терминов, терминологических наименований, специальных названий, употребляемых в какой-либо отрасли науки, производства и т.д. для обозначения типичных объектов (в отличие от терминологии, содержащей обозначения отвлеченных понятий и категорий). <i>Source: adapted from AXM 1966, НЕМБ 1994, РОЗ 1985.</i>
<p>- фіксація одного або кількох однорідних формулювань дефініцій, якщо вони доповнюють одне одного, напр.:</p>		
pl	definicja ⁸	"Stwierdzenie objaśniające treść pojęcia". <i>Source: JSSTP 2005.</i> "Zdanie lub zespół zdań, w których przedstawione jest znaczenie jakiegoś wyrażenia". <i>Source: SEIJSIW 2002.</i>
<p>- для перекладених дефініцій використано ремарку <i>translated from</i>, напр.:</p>		
en	conceptual system	"A structured system of concepts which reflects the conceptual relationships established between the constituent concepts of the conceptual system and where each concept is determined by its position in this system". <i>Source: BES 1997.</i>
ru	понятийная система ⁹	"Структурированная система понятий, которая отражает понятийные отношения, установленные между составляющими понятийной системы, где каждое понятие обусловлено положением в этой системе". <i>Source: translated from BES 1997.</i>

6.6. Коментар (пояснення) щодо специфіки вживання того чи іншого терміна в традиціях різних термінологічних шкіл (за

---

⁷ Матеріал підготував С.Д. Шелов.

⁸ Матеріал підготували М. Гурніч та А. Штук.

⁹ Матеріал підготував С.Д. Шелов.

необхідності). Його маркує англійське слово (*Note:*), що подається переважно після маркера джерела (*Source:*), напр.:

- pl**   **synonim aspektowy**¹⁰   "Jednostka terminologiczna reprezentująca ten sam obiekt w określonym kontekście teoretycznym".
Source: JSSTP 2005.
Note: Choć w polskiej terminologii językoznawczej używa się pojęcia "quasi-synonim", definicja "quasi-synonim" w źródle angielskim odpowiada bardziej pojęciu synonimu aspektowego (natomiast uwaga rozszerzająca definicję zbliża znaczenie do quasi-synonimu).
- hr**   **bliskoznačnica**¹¹   "Riječ koji ima različit izraz, a sličan sadržaj kao i koja druga riječ".
Source: HJN.JENA 2019 – 2020.
Note: U terminologiji se naziv *bliskoznačnica* često upotrebljava za jedan od naziva koji označuju isti pojam, ali s različitoga aspekta konceptualizacije (BES 1997). Bliskoznačnice se mogu razlikovati zemljopisno (npr. iz engleskoga ili američkoga engleskoga), stilski (jedna pripada općemu jeziku, a druga znanstvenomu nazivlju) ili s obzirom na područje, potpodručje ili struku kojoj naziv pripada.

У коментарях можливі також покликання на джерела в круглих дужках, напр.:

- *Note:* В українському термінознавстві (ССЛПТ 2012, ЛЕ 2010) розрізняють терміни *термінологія* і *терміносистема* відповідно на позначення невпорядкованої та впорядкованої або стихійної та свідомо сконструйованої сукупностей термінів.

Коментарі не перекладатимуться з мови-джерела на іншу мову, оскільки такий переклад нівелюватиме специфіку функціонування терміна в різних термінознавчих традиціях.

---

¹⁰ Матеріал підготували М. Гурніч та А. Штук.

¹¹ Матеріал підготувала М. Міхалевіч.

6.7. Відсилання (за необхідності) за допомогою англійських маркерів (*See also:*) та (*Opposite:*) з наступного рядка. Термін, до якого ці маркери відсилають, може бути в різних словникових статтях або в тій самій. Пор., напр.:

- у тій самій словниковій статті, що й реєстровий термін, із відсиланням (*See also:*) до усталеного, рекомендованого, найбільш уживаного чи інтернаціонального терміна тією ж мовою, або до терміна, який має ширше значення (з відповідним маркером мови, проте без указівки на еквівалент англійською мовою), напр.:

- sl terminologija**¹²   2. "Besede in besedne zveze, ki v strokah dogovorno rabijo kot poimenovanja stvari in pojavov ter njihovih lastnosti, npr. zdravstveno, slovnično, politično, tehniško izrazje".
Source: ESJ 1992.
"Celota izrazov določene stroke, panoge".
Source: SSKJ2 2014.
See also: **sl terminologija 2.**
See also: **sl [strokovno] izrazje > sl terminologija 2.**
- [strokovno] izrazje
izrazoslovje

- у тій самій словниковій статті із взаємовідсиланнями, якщо обидва терміни мають значення, засвідчені в авторитетних джерелах, напр.:

- uk термінологія**   1. *Наука, яка вивчає терміни.
Source: adapted from ССЛПТ 2012, МФЕ 2007, ЛЕ 2010.
Note: Українські мовознавці використовують цей термін також на позначення: наукової дисципліни або розділу лексикології, що досліджує терміни різних галузей знань (ЛЕ 2010, МФЕ 2007); дисципліни, що поєднує елементи лінгвістики з елементами конкретної фахової дисципліни (УТ 1994).
See also: **uk термінознавство.**
*Наука про терміни; наука, яка займається загальнотеоретичними питаннями терміна, термінології, номенклатури.
Ex.: "когнітивне термінознавство",
"прикладне термінознавство",
"теоретичне термінознавство",
"функційне термінознавство".
- термінознавство

---

¹² Матеріал підготувала М. Жагар Карер.

Source: adapted from УТ 1994,
ССЛПТ 2012.

Note: Українські мовознавці (ССЛПТ 2012) використовують цей термін також на позначення комплексної науково-прикладної дисципліни, що вивчає утворення та функціонування термінів, термінологій і терміносистем, а також різні аспекти мови для спеціальних завдань у лінгвістичному та прикладному аспектах (наприклад: з погляду стандартизації, побудови баз даних, інформаційно-пошукових тезаурусів тощо).

See also: **uk термінологія 1.**

- у різних словникових статтях із указівкою на реєстровий термін англійською мовою за допомогою позначки (>) (для термінологічних еквівалентів слов'янськими мовами), напр.:

en concept

"An abstract unit which consists of the characteristics of a number of concrete or abstract objects which are selected according to specific scientific or conventional criteria appropriate for a domain".

Source: BES 1997.

en notion

See also: **en concept.**

Source: BES 1997.

ru понятие¹³

1. "Форма мышления, отражающая и фиксирующая существенные признаки вещей и явлений объективной действительности".

Source: CAM 1990.

See also: **ru концепт > en concept, ru представление > en notion.**

...

представление

See also: **ru понятие > en notion.**

---

¹³ Матеріал підготував С.Д. Шелов.

Висновок

Отже, *СТТ* покликаний:

- зафіксувати терміни термінознавства разом із дефініціями відповідних понять 9-ма слов'янськими та англійською мовами, а відтак інформувати наукову спільноту про їх наявність та специфіку використання в традиціях різних термінологічних шкіл;
- усталити фіксоване використання термінів, якими активно послуговуються термінологи-слависти в практиці фахового спілкування;
- виробити загальноприйнятую на рівні міжнародних домовленостей термінознавчу систему понять з урахуванням відмінностей між окремими мовно-етнічними традиціями й термінологічними славістичними школами;
- узгодити розподіл полісемічних термінів у зіставлюваних мовах, що спричиняє певні труднощі в представленні системних відношень між термінологічними одиницями та пошуку термінологічних еквівалентів;
- ідентифікувати поняття через пошук та творення термінологічних еквівалентів; гармонізувати міжмовні термінологічні відповідники;
- ініціювати розроблення та укладання зіставних словників слов'янськими мовами; стимулювати термінотворчий потенціал тих слов'янських мов, у лексичних фондах яких немає лінгвістичних словників;
- створити передумови для координаційної роботи з творення та гармонізації термінознавчої термінології.

Перспективами подальшої словникарської роботи є вирівнювання термінознавчої термінології, створення єдиної ономасіологічної бази термінознавчих термінів і понять для міжнародного співтовариства термінологів з орієнтацією на стандарти ISO, налагодження співпраці між Термінологічною комісією при МКС і Технічним комітетом 37 "Мова і термінологія", залучення до роботи термінологів Болгарії та Словаччини, розроблення концепції, макро- й мікроструктури багатомовного *СТТ* за системологічним – тематичним та ідеографічним принципами (для другого видання словника).

Голянич, М.І. (ред.), Голянич, М.І., Стефурак, Р.Л. & Бабій, І.О. (2011), Словник лінгвістичних термінів: лексикологія, фразеологія, лексикографія, Сімик, Івано-Франківськ.

Гринев, С.В. (2000), Исторический систематизированный словарь терминов терминоведения, МПУ, Москва.

Добропольська, Д. (2016), Термінознавча термінологія в українській лінгвістичній лексикографії: параметрична репрезентація (науковий реферат), Інститут української мови, Київ (рукопис).

Ицкович, В.П. (1964), "О словаре новой лингвистической терминологии", Лингвистическая терминология и прикладная топонимика, Наука, Москва, сс. 38-52.

Иващенко, В.Л. (наук. ред.) & Лозова, Н.Г. (укл.) (2016), Зведений словник назв суб'єктів культурної діяльності в українській мові, ПП Лисенко М.М., Ніжин.

Иващенко, В.Л. & Лозова, Н.Г. (2017), "Принципи укладання Зведеного словника назв суб'єктів культурної діяльності в українській мові", Вісник Термінологічної комісії при МКС, 1, сс. 71-78.

Ляшук, Н.А. (2011), "Кодифікація багатозначних лінгвістичних термінів у словниках цитатного типу", Українська мова, 3, сс. 57-66.

Самбура, Г.Г. (1990), "Приложение. Словарь термиолога: основные понятия и термины теории и практики упорядочения специальной терминологии", в Головня, Р.В. (отв. ред.), Органолептические методы оценок пищевых продуктов: Терминология, Наука, Москва, 111, 17-36.

Шаймиев, В.А. (1999), Краткий словарь-справочник современных лингвистических терминов в цитатах, Изд. РГПУ им. А. И. Герцена, Спб.

Bessé, B., Nkwenti-Azeh, B. & Sager, J. (1997), "Glossary of terms used in terminology", Terminology, 4 (1), 119-156, URL: <https://benjamins.com/catalog/term.4.1.08bes/fulltext> (Accessed on 20.04.2019).

ISO 639 Code Tables, URL: https://iso639-3.sil.org/code_tables/639/data/all (Accessed on 21.04.2019).

Jedlička, A. (věd. red.; научн. ред.; scient. ed.) (1977 – 1979), Slovník slovanské lingvistické terminologie = Словарь славянской лингвистической терминологии = Dictionary of Slavonic Linguistic Terminology, Academia, Praha, 1-2.

Lukszyn, J. (red.) (2005), Języki specjalistyczne. Słownik terminologii przedmiotowej, Zakład Graficzny UW, Warszawa.

Tissot, Ph. (2004), *Terminology of vocational training policy. A multilingual glossary for an enlarged Europe*, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, URL: <http://www.termcoord.eu/wp-content/uploads/2016/07/vocational-training.pdf> (Accessed on 25.04.2019).